

ANDRZEJ PIETRZAK

BISKUPI RZECZNIKAMI UBOGICH
I EWANGELICZNEGO UBÓSTWA:
GRUPA „JESUS–KOŚCIÓŁ–UBODZY”
NA TRZECIEJ SESJI SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

BISHOPS ADVOCATING FOR THE POOR AND EVANGELICAL POVERTY:
THE “JESUS–CHURCH–POOR” GROUP AT THE THIRD SESSION
OF THE SECOND VATICAN COUNCIL

Abstract. The article, based on unpublished archival materials from the Archives of the Catholic University of Louvain-la-Neuve in Belgium, analyzes the activities of the “Jesus–Church–poor” group during the third session of the Second Vatican Council. The author focuses on three issues: 1. The symbolic gesture of Paul VI, who donated his papal tiara to the poor and needy. The author discusses the event, its context—especially the encyclical *Ecclesiam Suam*—and the implications for the group, especially reinforcing the need for practical decisions; 2. Two petitions to the pope on poverty and the simplicity of the Church’s life and the evangelization of the poor. The author analyzes the content of the petitions and their impact on the Council’s deliberations; 3. The “Jesus–Church–poor” collaboration with Cardinal Giacomo Lercaro in preparing a report on poverty at the request of Paul VI, and in particular the three-part study by Bishop Marcos McGrath, Fr. Yves Congar, and Bishop John Wright.

Keywords: poor; poverty; Second Vatican Council; Church of the poor; “Jesus–Church–poor” group

Działalność grupy „Jezus – Kościół – ubodzy”, nieformalnego gremium biskupów, podczas trzeciej sesji II Soboru Watykańskiego (14 września – 21 listopada 1964) przybrała inną dynamikę niż poprzednie sesje¹.

Dr hab. ANDRZEJ PIETRZAK SVD, prof. KUL – Katedra Religiologii i Misjologii KUL, Instytut Teologiczny, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: andrzej.pietrzak@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6793-0681>.

¹ Andrzej Pietrzak, „Grupa Jezus – Kościół – ubodzy podczas pierwszej sesji Soboru Watykańskiego II w świetle zasobów archiwalnych biskupa Charles-Marie Himmera”, *Roczniki Teologiczne* 69, z. 9 (2022): 87–102, <https://doi.org/10.18290/rt22699.5>; Andrzej Pietrzak, „Grupa „Jezus –

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

Biskup Charles-Marie Himmer, jej koordynator, tak opisuje tę zmianę:

Począwszy od trzeciej sesji zdaliśmy sobie sprawę z trudności organizowania dużych spotkań, ponieważ harmonogramy biskupów stały się bardziej napięte w związku z pracami w różnych zespołach. Wielu z nich mówiło nam wprost, że powinniśmy – mimo ich otwartości na problemy ubogich i ubóstwa – unikać bezsensownych powtórzeń i zaufać osobistej odpowiedzialności i inicjatywie².

O ile podczas pierwszej i drugiej sesji odbyło się po sześć spotkań ogólnych (dla wszystkich zainteresowanych tematyką), o tyle podczas trzeciej zorganizowano tylko dwa: 9 października i 13 listopada. Komitet animacyjny spotkał się trzy razy (12 i 23 września, 9 października i prawdopodobnie 23 listopada)³.

Jakie działania podjęła grupa „Jezus – Kościół – ubodzy” w zmienionych okolicznościach, aby zrealizować swój cel, czyli uwrażliwienie siebie nawzajem, innych biskupów i całego soboru na problematykę ubóstwa i ubogich? W niniejszym artykule omówimy specyfikę tych działań opierając się na materiałach archiwalnych wypracowanych przez tę grupę⁴. Skoncentrujemy się przede wszystkim na tych archiwaliach, które rzucają nowe światło na prace grupy i wiążą się z: 1. wydarzeniem podarowania tiary ubogim i potrzebującym; 2. petycją wystosowaną do papieża w sprawie ubóstwa, prostoty i priorytetu ewangelizacji ubogich; 3. wsparciem zespołu kardynała Giacomo Lercaro.

1. TIARA PODAROWANA UBOGIM I POTRZEBUJĄCYM

13 listopada 1964 r. miało miejsce wydarzenie, które wzmocniło grupę „Jezus – Kościół – ubodzy”. Tego dnia w bazylice św. Piotra w Rzymie, po Eucharystii celebrowanej w rycie bizantyjskim, której przewodniczył melchicki patriarcha Antiochii Maksymos IV Saigh, kardynał Pericle Felici zwrócił się do zebranych. Wspominając o narastającym problemie głodu i nędzy,

Kościół – Ubodzy” podczas drugiej sesji Soboru Watykańskiego II w świetle raportów z prac w Kolegium Belgijskim w Rzymie”, *Roczniki Teologiczne* 70, z. 4 (2023): 79–95, <https://doi.org/10.18290/rt2023.26>.

² Charles-Marie Himmer, „Bilan de l’activité du groupe « Jésus, l’Église et les pauvres »”, 5 października 1965, 2, FH 07.

³ „Cronologia del gruppo sulla Chiesa dei poveri”, b.d., FH 9.

⁴ Fonds Himmer – FH; Na temat tych i innych zbiorów archiwalnych związanych z działalnością grupy „Jezus – Kościół – ubodzy” por. bibliografię zgromadzoną w przypisie 1.

przywołał słowa słyszane kiedyś w Palestynie: „żał mi tego ludu”. Kościół, który jest Matką ubogich, idąc za nauką i przykładem Chrystusa, nigdy nie przestaje okazywać miłosierdzia i miłości ubogim i potrzebującym. Dlatego papież pragnie dać świadectwo tego miłosierdzia i miłości, ofiarując im tiarę. Po tym wprowadzeniu Paweł VI zszedł z tronu papieskiego, podszedł do ołtarza soborowego i złożył na nim swoją tiarę. Następnie w ciszy udał się do kaplicy św. Czesława, gdzie w obecności biskupów czeskich poświęcił obraz św. Cyryla i Metodego⁵.

Tego samego dnia odbyło się, zaplanowane wcześniej, zebranie ogólne grupy „Jezus – Kościół – ubodzy” w Kolegium Belgijskim w Rzymie, pod przewodnictwem kardynała Pierre-Marie Gerliera. W raporcie ze spotkania odnotowano: Wszyscy dziękują Bogu za dar dla ubogich, który Paweł VI właśnie złożył w postaci swojej tiary, starając się zrozumieć znaczenie tego gestu i sposoby naśladowania tego przykładu⁶.

Dwa miesiące wcześniej, w encyklice *Ecclesiam suam*, Paweł VI nakreślił drogę, którą Kościół powinien kroczyć podczas wypełniania misji powierzonych przez Chrystusa. Wskazał dwie kwestie będące głównymi potrzebami i obowiązkami, które „skłaniają do rozpatrzenia ogólnych dróg i metod, na których opiera się właściwa odnowa życia kościelnego” (ES 53). Są nimi: duch ubóstwa i nowe regulacje tego obszaru oraz właściwe docenianie wagi spraw gospodarczych i godziwe korzystanie z nich.

Papież przypomniał znaczenie ducha ubóstwa, który jest głęboko związany z Bożym planem zbawienia i przeznaczeniem ludzkości do królestwa Bożego, a także jest wymagany przez Ewangelię Chrystusa. Chociaż współczesny system wartości przeczy mu

Duch ubóstwa jest konieczny zarówno dla zrozumienia błędów, które popełniliśmy w przeszłości i szkód, któreśmy ponieśli, jak i dla poznania, do jakiej normy winien się stosować styl naszego życia i działania oraz jak w bardziej odpowiedni sposób mamy głosić wiernym religię Chrystusa (ES 54) – podkreślił Paweł VI.

Ze względu na to, że duch ubóstwa jest rzeczywistością złożoną i trudną, papież zwrócił się do biskupów z prośbą o pomoc „w postaci poparcia, rady

⁵ Giovanni Caprile, *Il Concilio Vaticano II: cronache del Concilio Vaticano II. Terzo periodo 1964-1965*, t. 4 (Roma: La Civiltà Cattolica, 1965), 431. Na temat tego wydarzenia por.: Joan Planellas Barnosell, *La Iglesia de los pobres en el Concilio Vaticano II*, Biblioteca Herder (Herder, 2014), 135–40.

⁶ „Réunion générale du 13 Novembre 1964 au Collège Belge. (Compte-rendu) sous la présidence du Cardinal Grelier”, 13 listopad 1964, 1, FH 06.

i przykładu”, „nie dlatego, byśmy mieli zamiar wydawać w tej dziedzinie specjalne przepisy prawne” (ES 54). W tym miejscu Paweł VI powołał się na słowa wprowadzające do hymnu o *kenosie* Chrystusa (Flp 2, 6-11): „To dążenie niech was ożywia; ono też [było] w Jezusie Chrystusie” (Flp 2, 5).

Papież prosił o pomoc w wyjaśnieniu, „w jaki sposób pasterze i wierni mają dostosować swoje słowa i postępowanie do nakazu ubóstwa”, a także o wskazanie,

jakie mamy wydać orzeczenia i przepisy, by życie kościelne tak ustawić, że raczej będziemy opierać naszą ufność na pomocy Bożej i wartościach duchowych, niż na znikomych środkach materialnych. Chodzi mianowicie o normy, które by nam i ludziom świeckim przypominały, że dobra duchowe są o wiele ważniejsze niż dobra ekonomiczne i że w ich posiadaniu i korzystaniu z nich należy zachować sposób i porządek właściwy i odpowiadający zadaniu apostołskiemu, które na nas ciąży (ES 54).

Duch ubóstwa jest kryterium, które wspomaga właściwe rozumienie i ocenę spraw gospodarczych oraz godziwe korzystanie z nich. Wewnętrzna wolność, którą daje ewangeliczne ubóstwo, uwrażliwia na ludzki wymiar tych spraw i pozwala rozumieć jej lepiej. Duch ubóstwa wspomaga ocenę bogactwa i luksusu, ukierunkowuje działania na rzecz potrzebujących, uświadamia znaczenie sprawiedliwego korzystania z dóbr i ich dystrybucji. Życie uczniów Chrystusa duchem ubóstwa będzie znakiem, że Ewangelia ma prawdziwy wkład w życie społeczne, podkreślił papież (ES 55).

Powyższe przesłanie wzmocniło tych członków grupy „Jezus – Kościół – ubodzy”, którzy skłaniali się ku praktycznym sposobom naśladowania Chrystusa ubogiego. Chociaż nie negowano znaczenia debat historyczno-teologicznych, dostrzegano pilną potrzebę jasnych i skutecznych rozwiązań, które uwiarygodniłyby Kościół podczas wykonywania misji w świecie.

Wobec powyższego można postulować, że przyjęty 16 listopada 1965 r. tzw. Pakt z Katakumb św. Domicyli⁷ jest nie tylko puentą czteroletnich prac grupy, ale także odpowiedzią na apel papieża zawarty w encyklice *Ecclesiam suam* oraz na jego osobisty przykład związany z ofiarowaniem tiary ubogim. Podobną tezę można sformułować odnośnie do postanowień biskupów melchickich, świadków ofiarowania tiary ubogim i potrzebującym. Przed zakończeniem

⁷ „Cogitatio nonnulorum episcoporum in fine Concilii Vaticani II”, 16 listopad 1965, FH 10; Andrzej Pietrzak, „Pakt z katakumb św. Domitilli”, *Communio* 35, nr 3–4 (2015): 63–66.

soboru przyjęli dokument, w którym mowa o praktycznym wdrożeniu ducha ubóstwa ewangelicznego w życie biskupów i eklezjalne⁸.

2. DWIE PETYCJE DO PAPIEŻA

Podczas trzeciej sesji największą inicjatywą grupy „Jezus – Kościół – ubodzy” było zebranie podpisów ojców soboru pod dwoma wnioskami do Pawła VI⁹. Dotyczyły one ubóstwa i prostoty oraz priorytetu ewangelizacji ubogich. W porównaniu do podobnej inicjatywy z listopada 1962 r., którą podpisało 14 członków grupy¹⁰, ta wyróżniała się nową strategią, dynamiką i zasięgiem.

W październiku 1964 r., przed rozpoczęciem zbierania podpisów, do Pawła VI skierowano list napisany w duchu wspomnianej encykliki *Ecclesiam suam*. Biskupi wyrazili w nim gotowość do odnowy, zastosowania prostoty i ewangelicznego ubóstwa, a także zadeklarowali priorytetowe traktowanie ewangelizacji ubogich. Proponowali rezygnację z tytułów honorowych, uproszczenie stroju biskupa, rewizję insygniów biskupich i używanie ich tylko w niezbędnym zakresie, obniżenie poziomu i stylu życia (np. doboru samochodów, wyżywienia, mieszkania), który będzie znakiem Kościoła ubogiego na wzór Jezusa Chrystusa¹¹.

Jeśli chodzi o petycje do Pawła VI, ich treść jest zgodna z powyższym listem. Pierwsza składa się z krótkiego uzasadnienia i propozycji życia w ubóstwie i prostocie. Napisano w niej, że jest to pierwszy krok na drodze ku skutecznemu przepowiadaniu Ewangelii ubogim i całemu współczesnemu światu. Z pomocą Bożej łaski zostaną podjęte kolejne kroki, które przyczynią się do tego, by „Kościół bardziej upodobił się do Chrystusa”¹².

Druga petycja przedstawia ewangelizację ubogich jako zasadę zgodną z intencją Pawła VI zawartą w *Ecclesiam suam* i z prośbami licznych ojców soboru. Priorytet głoszenia Dobrej Nowiny ubogim wynika z charakteru posługi biskupów, którzy, upodabniając się do Chrystusa posłanego, aby ubogim nieść dobrą nowinę (Łk 4, 18), powinni w pierwszej kolejności zwracać się

⁸ Giovanni Caprile, *Il Concilio Vaticano II: cronache del Concilio Vaticano II. Quarto periodo 1965*, t. 5 (Roma: La Civiltà Cattolica, 1966), 534–35; Planellas Barnosell, *La Iglesia de los pobres en el Concilio Vaticano II*, 151–53.

⁹ „De la troisième session”, b.d., FH 06.

¹⁰ „Ad normam articuli septimi Ordinis Concilii Vaticani II. Eminentissimo Cardinali Cicongnati Secretari Status Praesidi de Concilio negotiis extra ordinem”, 11 listopad 1962, FH 03.

¹¹ „Très Saint-Père”, październik 1964, FH 06.

¹² *Simplicitas et paupertas*, „*Simplicitas et paupertas evangelica*”, 1964, FH 06.

ku nim. Ubodzy, choć często oddzieleni od Kościoła, pod wieloma względami są bliżsi Ewangelii. Troska o nich powinna objąć środowiska robotnicze i wiejskie, które uległy dechrystianizacji, a także rzesze mieszkańców Trzeciego Świata. Autorzy petycji proponują uwzględnienie potrzeb tych środowisk podczas kierowania kapłanów do pracy pastoralnej. Proponuje się także udział biskupów, w miarę możliwości, w życiu i pracy z ubogimi, aby w ten sposób nie stawiać przeszkód Ewangelii Chrystusa (1 Kor 9, 12). Zwrócono także uwagę na potrzebę wspierania duchownych pracujących z ubogimi oraz na ich gruntowne przygotowanie do tego rodzaju apostołstwa. Wniosek zamyka sugestia, aby pierwszeństwo ewangelizacji ubogich było kryterium działań gremiów pastoralnych, także planowania pastoralnego¹³.

W zbieraniu poparcia pod petycjami zastosowano metodę osobistych i bezpośrednich kontaktów i rozmów z ojcami soboru, „odwołując się jedynie do dyspozycji serc”¹⁴. Była ona – jak wspomina biskup Himmer – „okazją do nawiązania kontaktu z wieloma naszymi braćmi w episkopacie”¹⁵. Taka strategia miała dwa pozytywne skutki. Grupa i jej przesłanie stały się wyjątkowo znane i rozpoznawalne w auli i środowiskach soborowych. W materiałach archiwalnych zachowała się lista 375 biskupów sygnatariuszy (15,2% uczestników trzeciej sesji)¹⁶. W sprawozdaniu ze spotkania ogólnego grupy „Jezus – Kościół – ubodzy” zorganizowanego 13 listopada 1964 r. mówi się o około 500 podpisach, z dopiskiem z 16 listopada informującym o tym, że ta liczba została przekroczona¹⁷. Poparcie było jednak znacznie większe. Część biskupów popierała inicjatywę, ale nie zdecydowała się na złożenie podpisu. W sprawozdaniu odnotowano: „choć niektórzy się wahali, większość biskupów poproszonych o złożenie podpisów uczyniła to z radością i głębokim poczuciem zaangażowania”¹⁸.

¹³ Ut in nostro ministerio, „Ut in nostro ministerio primus locus pauperum evangelizationi tribuatur”, 1964, FH 06.

¹⁴ „Très Saint-Père”.

¹⁵ Himmer, „Bilan de l’activité”, 3.

¹⁶ „Signataires de la lettre au Saint Père”, 1964, FH 06; „Signataires des deux documents”, 1964, FH06; „Signataires”, 1954, FH 06; „Première liste des Pères conciliaires ayant déjà signé, en date du 26/10/64, les motions pour la simplicité et la pauvreté évangélique et pour l’évangélisation des pauvres. (Sub Secreto)”, 1964, FH 06.

¹⁷ Réunion générale du 13 Novembre, „Réunion générale du 13 Novembre 1964 au Collège Belge. (Compte-rendu) sous la présidence du Cardinal Grelier”, 13 listopad 1964, 1, FH 06.

¹⁸ „Réunion générale du 13 Novembre 1964 au Collège Belge. (Compte-rendu) sous la présidence du Cardinal Grelier”, 1.

Wielu biskupów, którzy nie złożyli podpisu, głównie z obawy przed wyróżnieniem siebie, powiedziało nam jednak o swojej całkowitej zgodzie i szczerym pragnieniu zaangażowania się w skuteczne praktykowanie ubóstwa w życiu osobistym i w działaniach apostołskich¹⁹,

napisano w liście do Pawła VI, informującym go o petycjach.

W tym samym liście do papieża poruszono również trzy kwestie związane z problematyką ubogich i ubóstwa. Autorzy wyrazili zaniepokojenie możliwością utraty kontaktu Kościoła z krajami Trzeciego Świata i ponownego „skandalu”, podobnego do utraty mas robotniczych, o którym mówił Pius XI w encyklice *Divini Redemptoris* (1937). Zwrócono się z prośbą o podkreślenie troski Kościoła o kraje rozwijające się w powstającym *Schemacie 13*. Zaproponowano także, aby Papież poparł inicjatywę planowanego w Algierze spotkania siedemdziesięciu młodych państw upamiętniającego dziesiątą rocznicę pierwszej międzynarodowej konferencji Bandung w Indonezji (1955). „Mamy pełne zaufanie do Waszej Świątobliwości, ponieważ wiemy, że problem ubóstwa w Kościele jest przedmiotem Waszej troski; ofiarowanie tiary jest tego wymownym świadectwem”, napisano w końcowej części listu²⁰.

3. WSPARCIE ZESPOŁU KARDYNAŁA GIACOMO LERCARO

Drugim ważnym działaniem grupy „Jezus – Kościół – ubodzy” było wsparcie zespołu kardynała Giacomo Lercaro. Jak pisze Giuseppe Alberigo²¹, 10 października 1963 r., po konsultacjach z moderatorami soboru²², Paweł VI poprosił Giacomo Lercaro o zbadanie materiałów wypracowanych przez tę grupę, aby stwierdzić, co może być wykorzystane w konstytucjach i dekretach soboru. Zgodnie z sugestią biskupa Alfreda Ancela, kardynał Lercaro powołał do zespołu biskupów Gerard-Marie Coderre, Himmera i Marcosa Gregorio McGratha²³.

¹⁹ „Très Saint-Père”, 1.

²⁰ „Très Saint-Père”, 2–3.

²¹ Giuseppe Alberigo, „L’esperienza conciliare di un vescovo”, w *Per la forza dello spirito: discorsi conciliari* (Bologna: EDB, 2014), 49–50.

²² Byli nimi kardynałowie Grégoir-Pierre XV Agagianian, Giacomo Lercaro, Julius Döpfner, Léon-Joseph Suenes.

²³ Luis Martínez Saavedra i Pierre Sauvage, *Le Pacte des catacombes. Une Église pauvre pour les pauvres* (Namur-Paris: Lessius, 2019), 77.

Na potrzeby tej komisji powstało trzyczęściowe studium „La pauvreté dans l’Église et dans le monde moderne” opracowane przez biskupa McGratha, ojca Congara i biskupa Joannesa Wrighta, uczestników prac omawianej grupy. Przyczyniło się ono do powstania raportu, który 19 listopada 1964 r. kardynał Lercaro przedstawił Pawłowi VI²⁴.

1. We wprowadzeniu biskup McGrath napisał, że wprowadzie ideał ubóstwa ewangelicznego ma swoje źródło w Piśmie Świętym i Tradycji, jednak jego rozumienie i praktykowanie nie może być rozumiane ahistorycznie. Hermeneutyka ubóstwa musi uwzględniać nie tylko badania biblijne i historyczne, ale także aktualne realia społeczne. Dziś chrześcijanie żyją w świecie zdominowanym przez dążenie do postępu materialnego. Z jednej strony doświadczamy skandalicznej nierówności między bogatymi a biednymi, a z drugiej – jesteśmy kuszeni ogromem dóbr materialnych. Takie okoliczności mogą prowadzić do alienacji i utraty sensu życia, co stawia przed chrześcijanami nowe wyzwania oraz wymaga odmiennego rozumienia i implementacji ideału ubóstwa ewangelicznego²⁵.

Kształtowany przez kapitalizm i komunizm świat promuje konsumpcjonizm i dążenie do posiadania niewspółmiernego do rzeczywistych potrzeb. Oba systemy, choć w różny sposób, koncentrują uwagę ludzi na dobrach materialnych i promują egoizm. Traci się z oczu różne potrzeby człowieka, misję w świecie i ostateczne przeznaczenie. Dlatego należy na nowo przemyśleć relację ze światem materialnym. W poszukiwaniach odpowiedzi pomocny będzie ideał ducha ubóstwa praktykowany w życiu osobistym i społecznym²⁶.

McGrath pisze także o potrzebie współpracy między krajami bogatymi a biednymi. Jej celem ma być zmniejszenie nierówności ekonomicznych. Droga ku temu jest pomoc technologiczna, sprawiedliwy obrót handlowy, a także edukacja i działania na rzecz zmiany mentalności. Konieczne są inicjatywy pogłębiające rozumienie ubóstwa, jego przyczyn i sposobów wychodzenia z ubóstwa. W tym momencie historii chrześcijanie stoją przed wyzwaniem: jak rozumieć ubóstwo w dzisiejszym świecie i jak dawać świadectwo o Chrystusie społeczeństwom zdominowanym przez konsumpcjonizm. Potrzebne są jasne wytyczne, które pomogą naśladować Chrystusa ubogiego w indywidualnym i społecznym życiu. Dotyczą one rozumienia jałmużny i ubóstwa

²⁴ „Appunti sul tema della povertà nella chiesa”. Giacomo Lercaro i Saretta Marotta, *Per la forza dello spirito: discorsi conciliari*, Nuova ed (Bologna: EDB, 2014), 153-163.

²⁵ Marcos McGrath, „La pauvreté dans l’Église et dans le monde moderne. I - Introduction”, listopad 1964, 1-3, FH 09.

²⁶ McGrath, 1-4.

ewangelicznego w dzisiejszym świecie, w którym ubóstwo materialne jest złem; odpowiedzi na wątpliwości pojawiające się wobec Opatrzności w świecie ubogich i cierpiących; miejsca ubóstwa w apostołstwie i życiu zakonnym²⁷.

2. Część teologiczna, którą napisał Congar, składa się z dwóch elementów. W pierwszym omawia on podstawy doktrynalne odpowiedzi na pytania związane z ubóstwem, a drugi to ich implikacje w życiu Kościoła i jego członków²⁸.

Zdaniem Congara w kształtowaniu misji Kościoła należy uwzględnić trzy teologiczne poziomy rozumienia ubóstwa.

Pierwszy, wspólny wszystkim ludziom, dotyczy sprawiedliwości społecznej. Odwołuje się on do naturalnej potrzeby troski o ubogich – czyli do tego, co jesteśmy winni innym ludziom, z którymi tworzymy życie społeczne. W czasach współczesnych, pod wpływem rozwoju komunikacji, wzrosła świadomość wspólnego powołania rodzaju ludzkiego i jego jedności. Congar, powołując się na Jana XXIII, przypomina, że wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za to, że „narody wyniszczą brak żywności” (MM). Chrześcijanie powinni odczuwać szczególnie wstyd z powodu sytuacji, w jakiej żyją ubodzy, z którymi Chrystus był związany i utożsamiał się (por. Mt 25, 31-46)²⁹.

Drugi poziom dotyczy Bożego planu zbawienia, samego Boga i relacji, jaką człowiek powinien z nim mieć. Dla chrześcijan obowiązek działań na rzecz ubogich, sprawiedliwości społecznej i solidarności nie jest więc pochodną wyłącznie naturalnego stanu rzeczy (pierwszy poziom motywacji). On dotyka samego Boga, Bożego celu i planu. Bóg pragnie, aby ludzie żyli godnie i rozwijali się, pamiętając, że ich wartość wynika z bycia stworzonymi na Jego obraz, a nie z posiadania dóbr materialnych. Takie jest też przesłanie Ewangelii, które Kościół przypomina: wyższość bycia nad posiadaniem (Mt 16, 26; Mk 8, 37). Przesłanie to nie pozostaje w sprzeczności z prawdą, którą potwierdza doświadczenie, że pewien poziom dobrobytu jest warunkiem godnego życia i rozwoju. *Gloria Dei vivens homo*, Congar przywołuje słowa św. Ireneusza. Bóg nie jest też zwolennikiem nieograniczonego bogactwa. Stary i Nowy Testament przestrzegają przed jego zgubnymi wpływami³⁰.

Chrześcijańska postawa wobec dóbr i ubogich wywodzi się z eschatologicznego wymiaru Bożego planu zbawienia ludzkości i całego stworzenia. Trzy wartości są tu ważne, a zdaniem Congara są osiągalne częściowo w historii,

²⁷ McGrath, 5–6.

²⁸ Yves Congar, „La pauvreté dans l'Église et dans le monde moderne. II - partie théologique”, listopad 1964, FH 09.

²⁹ Congar, 1–2.

³⁰ Congar, 2.

ale w pełni dopiero na końcu czasów w Chrystusie. Chodzi o wyzwolenie człowieka ze wszystkich zniewoleń, które go uciskają i umniejszają jego godność; osiągnięcie – odzyskanie integralności poprzez zwycięstwo życia nad śmiercią, wiedzy nad ignorancją, sprawiedliwości nad niesprawiedliwością; jedność, pokój i komunie, które eliminują dwoistość, zewnętrżność i przeciwieństwa, z powodu których człowiek cierpi³¹.

Congar zwraca uwagę na podobieństwa i różnice między chrześcijańską a marksistowską wizją idealnego społeczeństwa. Obie dążą do poprawy losu ludzkości, ale różnią się sposobem rozumienia i metodami osiągnięcia wyznaczonych celów. Marksści wierzą wyłącznie w postęp oparty na ludzkim wysiłku w historii i na zmianach społeczno-ekonomicznych. Skupiają się na przemianach zewnętrznych, a ich propozycje są próbą stworzenia raj na ziemi. Zaś z punktu widzenia chrześcijańskiego fundamentalne znaczenie ma sam Bóg oraz wewnętrzna przemiana człowieka. Cele osiągnięte w historii rozumie się w związku z misją powierzona Kościołowi przez Chrystusa. Kryteria oceny i wsparcia tych celów zależą od tego, czy wiążą się one z antycypacją wartości królestwa Bożego. Oznacza to, że chociaż dążenia doskonalące życie i relacje w historii są uzasadnione i wspierane, ich pełnia nastąpi na końcu czasów. Chrześcijanie mają obowiązek dążenia do ulepszenia świata, ale celem nie jest osiągnięcie raj na ziemi³².

Wyczekiwanie końca świata, powrotu Chrystusa i zbawienia wiecznego nie może powstrzymać chrześcijan od działań doskonalących doczesne życie na ziemi, często niesłusznie traktowanej jako *lacrimarum valle*³³. Dane biblijne i obecność Kościoła w dziejach potwierdzają coś wręcz przeciwnego. Biblia wypowiada się przeciwko niesprawiedliwości, chroni różne kategorie ubogich i wykluczonych. Robi to nie w imię prawa naturalnego, ale w imię przymierza z Bogiem. Zaś to przymierze implikuje prawdę o relacji z ludźmi i innymi stworzeniami w historii według zasady: jeśli Bóg, więc i my. Chrześcijanie nigdy nie zaprzestali działań na rzecz promocji człowieka i różnych jej aspektów, ponieważ istnieje „głęboki fundament ontologiczny dla całej etyki i dla wszystkiego, czego wymaga Boży plan. [...] *Deus caritas est. Ego sum via*”³⁴, przypomina Congar. Jednakże w tych działaniach często pomija się znaczenie struktur gospodarczych i technicznych, które mają bezpośredni

³¹ Congar, 2–3.

³² Congar, 3.

³³ Por. ps. 83, 7; antyfona ku czci Najświętszej Maryi Panny *Salve Regina*: „Do Ciebie wołamy wygnańcy, synowie Ewy, do Ciebie wzdychamy jęcząc i płacząc na tym łez padole (*lacrimarum valle*)”.

³⁴ Congar, „La pauvreté dans l’Église et dans le monde moderne. II - partie théologique”, 4.

wpływ na życie ludzi i mogą przyczyniać się do niesprawiedliwości. W przeszłości wielu świętych troszczyło się o osobistą czystość moralną i czytelne osobiste świadectwo, ale nie dostrzegali systemowych przyczyn niesprawiedliwości³⁵.

Trzeci poziom, według Congara, dotyczy analizy ubóstwa przez pryzmat najważniejszego wydarzenia w historii zbawienia, to jest objawienia w Jezusie Chrystusie. W Jego dziele zbawczym i osobie, prawdziwym Bogu (J 14, 9) i prawdziwym człowieku (J 19, 5), ukazuje się właściwy sens tajemnicy ubóstwa³⁶.

Wcielenie i śmierć Syna Bożego na krzyżu obnażają całą podłość grzechu. Nędza i niesprawiedliwe ubóstwo jawią się w tych wydarzeniach zbawczych jako owoce grzechu. Choć ubóstwo nie zawsze jest bezpośrednim skutkiem grzechu – istnieją również czynniki zewnętrzne, takie jak warunki fizyczne (np. nieurodzajna gleba) czy kulturowe (np. fatalizm) – to jednak grzech, będąc egoizmem i zamknięciem się w sobie, pogłębia i utrwała nędzę. Współcześnie ludzkość, dysponując środkami do pokonania ubóstwa, ulega egoistycznej akumulacji dóbr, tworząc niesprawiedliwe struktury społeczne. Jest to sprzeczne z Bożym planem zbawienia. „Dla Boga pragnienie zbawienia świata oznacza pragnienie zniknięcia ubóstwa i cierpienia, konsekwencji nieładu grzechu”, pisze Congar³⁷.

Bóg, chcąc zbawić świat, czyni to poprzez wcielenie, które dokonuje się w kontekście ubóstwa i ludzkiej nędzy. Chrystus dokonuje rekapitulacji (św. Ireneusz), przeżywając wszystkie etapy ludzkiego życia, z wyjątkiem grzechu (Hbr 4, 15), zbawia to, co przyjmuje. On zbawia także ubóstwo, które przyjmuje, twierdzi Congar, przywołując ojców Kościoła³⁸.

Aspekty duchowy i materialny są nierozłączne w przyjętym przez Chrystusa ubóstwie. Choć ubóstwo religijne, ewangeliczne, różni się od ubóstwa materialnego – jest czymś innym niż faktem czy sytuacją ekonomiczną, to jednak nie można ich całkowicie oddzielić. Chrystus nie był skrajnie ubogi: „Nie możemy przesadzać: rodzina z Nazaretu była rodziną rzemieślników, którzy żyli ze swojej pracy, a Jezus miał bogatych przyjaciół, którzy troszczyli się o Jego potrzeby”, twierdzi Congar. Jednakże Jezus żył ubogo, doświadczał niedostatku. W jego życiu było Betlejem (Łk 2, 7), niewygodna wykonywania

³⁵ Congar, 3.

³⁶ Congar, 4.

³⁷ Congar, 4.

³⁸ Congar, 5.

misji (Mt 8, 20; Łk 9, 58), straszliwa męka. Jezus żył także w bliskim kontakcie z ubogimi, a jego zewnętrzne ubóstwo było aktem dobrowolnego poniżenia się i zubożenia: „Znacie przecież łaskę Pana naszego Jezusa Chrystusa, który będąc bogaty, dla was stał się ubogim, aby was ubóstwem swoim ubogacić” (2 Kor 8, 9)³⁹.

Kluczowym tekstem do zrozumienia chrystologicznego podejścia do ubóstwa jest *kenoza* opisana w Flp 2, 5-11. Uniżenie się (upokorzenie się) Chrystusa aż po śmierć krzyżową jest wyrazem Jego wewnętrznego ubóstwa i synowskiego posłuszeństwa Ojcu. Krzyż Chrystusa jest wyrazem i narzędziem skuteczności Jego ubóstwa serca (Hbr 10, 7). Jezus w ten sposób pokazuje ludzkości prawdziwą drogę prowadzącą do jednoczesnej akceptacji ubóstwa i zwycięstwa nad nim. Poprzez uregulowanie stosunku do dóbr doczesnych, a nawet wyzbycie się ich, Jezus uczy prawdziwej drogi prowadzącej do prawdziwego bogactwa darów Ducha, pierwocin naszego prawdziwego dziedzictwa⁴⁰.

Tajemnica ubóstwa Jezusa Chrystusa ujawnia nam prawdę o człowieku i Bogu. Flp 2, 5-11 nawiązuje do upadku pierwszych ludzi i motywu dwóch Adamów. Pierwszy Adam chciał się stać równy Bogu, wybierając drogę całkowitej niezależności i nieposłuszeństwa, która doprowadziła go do upadku. Droga Chrystusa, drugiego Adama, była inna. Będąc na równi z Bogiem, wybrał drogę uniżenia się do stanu niewolnika, sługi. Przyszedł, aby ofiarować samego siebie, nie zastrzegając nic dla siebie. Dzięki tej postawie został wywyższony, otrzymał imię ponad wszelkie imię. Tym samym Jezus pokazuje prawdę o człowieku oraz drogę, którą ludzie powinni podążać: mieć te same uczucia, które były w Jezusie Chrystusie. Jest to droga oddania, służby i dzielenia się; nie jest to droga zdobywania i czerpania przyjemności tylko dla siebie⁴¹. Dlatego mistyka chrześcijańska zakłada elementy ubóstwa, prostoty, pokory i prawdy jako drogę spełnienia misji w świecie, drogę wolności-wyzwolenia w Chrystusie i powrotu do *amor fontalis* (DM 2).

Ubóstwo i ubodzy, widziani w perspektywie dzieła zbawczego Jezusa Chrystusa, ujawniają kim jest Bóg. Chrystus objawia Go przez wcielenie, początek *kenozy*, która zaprowadziła go na krzyż. Objawił Boga, który jest łaskawy, nie istnieje tylko dla siebie, w swoim niedostępnym i potężnym majestacie, ale jest także dla ludzi, pochyla się nad ich losem, jest miłością-agape

³⁹ Congar, 5.

⁴⁰ Congar, 5.

⁴¹ Congar, 5-6.

bezinteresowną i zdolną do poświęcenia się dla innych; przebywa z najmniejszymi, nieznaczącymi, znajdującymi się w największej nędzy⁴².

Co Kościół powinien robić w kwestii ubóstwa na świecie? – pyta Congar w drugiej części raportu. Jakiegokolwiek działania należy planować w odniesieniu do całego Bożego planu i powołania misyjnego. Kościół nie musi rozwiązywać problemów związanych ze strukturą i dystrybucją, chyba że wymaga tego sytuacja. Ma jednak obowiązek głoszenia, w ramach jego misji prorockiej, że ubóstwo jest sprzeczne z Bożym planem, a solidarność i sprawiedliwość obowiązują wszystkich. Do zadań Kościoła Congar zalicza także potępienie niesprawiedliwości i jej przyczyn, budzenie uspiomych sumień, informowanie o sytuacji ubóstwa, nawoływanie do nawrócenia. Kościół powinien także zachęcać wiernych do studiowania rzeczywistości i struktur ekonomicznych, zaangażowania się w walkę z zacofaniem, pomocy ubogim w przezwyciężaniu ich ubóstwa (nowoczesna forma jałmużny), rozwijać i głosić etykę chrześcijańską w nowy i realistyczny sposób⁴³.

Kościół, aby kontynuować wiernie dzieło Chrystusa, wzorem Jego wcielenia i paschy, musi wejść w świat ubogich. Nie oznacza to, że Kościół potrzebuje środków materialnych. Kryterium ich wykorzystania jest misja, do której został powołany. Aby tę misję wypełnić, Kościół musi nawiązać lub nawet odzyskać kontakt z ubogimi i zająć się ich ewangelizacją⁴⁴.

Obecność Kościoła w świecie ubogich rodzi pytanie o ubóstwo osób wyznających wiarę w Chrystusa i Kościoła jako instytucji. Ewangeliczne ubóstwo, przedmiot pierwszego błogosławieństwa, jest w chrześcijaństwie wartością i wykracza poza moralizatorstwo. Jest ono związane z ontologią chrześcijańską, sposobem istnienia w świecie ze względu na Chrystusa; jest radą skierowaną do wszystkich, zarówno żyjących w sytuacji biedy, jak i obfitości; potwierdza prymat wartości duchowych nad materialnymi; wytycza kierunek życia będącego służbą innym, zwłaszcza ubogim. Do zadań Kościoła należy pomoc wiernym w odkrywaniu rozumienia ewangelicznego ubóstwa w kontekście stwórczego i odkupieńczego Bożego planu. Jako instytucja Kościół musi unikać pokusy romantyzmu, który polegałby na spektakularnych gestach. Wprawdzie gesty są także potrzebne, ale nie rozwiązują problemu ubóstwa Kościoła i ostatecznie nie pełnią funkcji motywacyjnej. Kościół jest powołany do ubóstwa w perspektywie misji mesjańskiej. Dlatego musi ewangelizować ubogich, a w tym celu odnajdować ich i żyć z nimi, regulować

⁴² Congar, 6.

⁴³ Congar, 6–7.

⁴⁴ Congar, 7.

swoje życie zgodnie z nimi. Do Kościoła stworzonego wyłącznie dla bogaczy, obfitującego w pieniądze, wpływy lub elitarną kulturę, ubodzy nie przyjdą. Dlatego, nie wykluczając innych grup społecznych, celebracje liturgiczne, kazania, sposoby funkcjonowania parafii i diecezji muszą uwzględniać także potrzeby duchowe i kulturę ludzi ubogich i wykluczonych. Należy dbać o to, aby misja Kościoła nie była utrudniana przez pułapki władzy, prestiżu i bogactwa typowe dla epoki feudalnej, kipiącego od przepychu renesansu lub teatralnej estetyki baroku. W Kościele każdy ma się czuć swobodnie, bez odgradzających najuboższych ludzi murów. Jednakże popadanie w eklezjalny pauperyzm, także nie jest rozwiązaniem, podsumowuje Congar⁴⁵.

4. Trzecia część dokumentu, napisana przez biskupa Wrighta, dotyczy sposobów wdrażania ubóstwa ewangelicznego. Zaproponował on: a) zaktualizowanie praktyki postu w piątki, w trakcie Adwentu i Wielkiego Postu, przywracając jego pierwotny sens pokuty i czyniąc z niego okazję do wsparcia ubogich; b) odnowienie sposobu mówienia o ubóstwie duchowym i materialnym, uwzględniając współczesną mentalność i wymóg sprawiedliwości społecznej; c) przywrócenie wizerunku Kościoła ubogiego, wzorem Jezusa Chrystusa dającego przykład życia w pokorze, prostocie i solidarności z potrzebującymi, co uwiarygodni jego misję ewangelizacyjną wobec współczesnego świata, zwłaszcza zdechrystianizowanych mas świata euroatlantyckiego i ludów Trzeciego Świata; d) promowanie ducha ubóstwa ewangelicznego wśród wszystkich członków Kościoła (biskupów, kapłanów, osób konsekrowanych i świeckich) oraz w formacji kapłańskiej⁴⁶.

*

„Nasze działanie było celowo dyskretne, tylko Pan zna jego zakres: mamy głębokie przekonanie, że będzie ono nadal miało wpływ na umysły i serca, a także na sposób życia ojców soborowych i przebieg samego Soboru. Podkreślę tylko jedną rzecz: Pan i świat oczekują od nas nie tyle słów, co czynów”⁴⁷ – ta wypowiedź Himmera odzwierciedla praktyczne podejście do problematyki ubóstwa, które zdominowało trzecią sesję soboru. Wcześniej,

⁴⁵ Congar, 9.

⁴⁶ Joannes Wright, „La pauvreté dans l'Église et dans le monde moderne. III - Pars Practica”, listopad 1964, FH 09; Charles-Marie Himmer, „Suggestiones practicae circa paupertatem. 21-10-1964”, 21 październik 1964, FH 06.

⁴⁷ „Réunion générale du 13 Novembre 1964 au Collège Belge. (Compte-rendu) sous la présidence du Cardinal Grelier”, 1.

w pierwszej i drugiej sesji, zarysowały się dwa główne nurty „pastoralisty” i „teologa”, jak określił je Denis Pelletier⁴⁸. Jednakże dopiero w drugiej połowie 1964 r. znalazły eksponentów. Georges Mercier, biskup Laghouat (Algieria), 8 września przedstawił obszerny tekst, w którym podkreślał nakaz chwili i potrzebę konkretnych działań. Pisał o konieczności zmian w sposobie życia hierarchii i instytucji kościelnych oraz podjęcia konkretnych działań, które byłyby znakiem, że ubodzy są rzeczywiście ewangelizowani, że Kościół jest ubogi, a ubodzy mają w nim należyte miejsce⁴⁹. Niemalże miesiąc później, 12 października, Alfred Ancel, biskup pomocniczy Lyonu przedstawił inny tekst, w którym zwracał uwagę na potrzebę prac pogłębiających teologię, historię i socjologię kwestii związanych z ubóstwem i ubogimi, przed podjęciem jakichkolwiek decyzji praktycznych⁵⁰.

Chociaż w trzeciej sesji zwyciężyło podejście praktyczne, skupione na działaniu, w grupie „Jezus – Kościół – ubodzy” istniała świadomość potrzeby teoretycznego pogłębienia tematu. Udział w pracach komisji kardynała Lercaro i przygotowanie przez biskupa McGratha, ojca Congara i biskupa Wrighta specjalnego opracowania na temat ubóstwa i ubogich potwierdza tę tezę. W zbiorach archiwalnych Himmerra zachowała się lista referatów (choć nie wszystkich) przygotowanych przez biskupów lub teologów podczas prac grupy „Jezus – Kościół – ubodzy”⁵¹. Na 19 tytułów, 7 odnosi się do trzeciej sesji⁵².

BIBLIOGRAFIA

- „Ad normam articuli septimi Ordinis Concilii Vaticani II. Eminentissimo Cardinali Cicongnati Secretari Status Praesidi de Concili negotiis extra ordinem”, 11 listopad 1962. FH 03.
- Alberigo, Giuseppe. „L’esperienza conciliare di un vescovo”. W: *Per la forza dello spirito: discorsi conciliari*, 13–64. Bologna: EDB, 2014.
- Ancel, Alfred. „L’Église de pauvres. Die 12 Octobris 1964.”, 12 październik 1964. FH 06.

⁴⁸ Denis Pelletier, „Un marginalité engagée. Le groupe «Jésus, l’Église et les Paures»”, w *Les commissions conciliaires à Vatican II*, Instrumenta Theologica 18 (Leuven: Bibliothek van de Faculteit Godgeleerdheid, 1996), 83.

⁴⁹ Georges Mercier, „Au seuil de la Troisième Session”, setembre 1964, FH 06.

⁵⁰ Alfred Ancel, „L’Église de pauvres. Die 12 Octobris 1964.”, 12 październik 1964, FH 06.

⁵¹ „Riflessioni di teologi e vescovi”, b.d., FH 09.

⁵² Oprócz omówionych już tekstów bpa McGratha, o. Congara i bpa Wrighta, w spisie wymienienia się: Y. Congar, Elementi in vista di una dichiarazione dottrinale sulla Povertà nella Chiesa e mondo moderno (2-11-64); Coderre e il suo teologo - Ricerca teologica sul mistero della povertà (21-10-64); B. Haring, Lo schema XIII (ottobre 1964); P. Hengsbach, Sulla povertà della Chiesa 28-10-1964; P. Optatus, La chiesa dei poveri nel messaggio dei Vaticano II (7-12-64).

- Caprile, Giovanni. *Il Concilio Vaticano II : cronache del Concilio Vaticano II. Terzo periodo 1964-1965*. T. 4. Roma: La Civiltà Cattolica, 1965.
- Caprile, Giovanni. *Il Conclio Vaticano II: cronache del Concilio Vaticano II. Quarto periodo 1965*. T. 5. Roma: La Civiltà Cattolica, 1966.
- „Cogitatio nonnullorum episcoporum in fine Concilii Vaticani II”, 16 listopad 1965. FH 10.
- Congar, Yves. „La pauvreté dans l’Église et dans le monde moderne. II - partie théologique”, listopad 1964. FH 09.
- „Cronologia del gruppo sulla Chiesa dei poveri”, b.d. FH 9.
- „De la troisième session”, b.d. FH 06.
- Himmer, Charles-Marie. „Bilan de l’activité du groupe « Jésus, l’Église et les pauvres ».”, 5 październik 1965. FH 07.
- Himmer, Charles-Marie. „Suggestiones practicae circa paupertatem. 21-10-1964”, 21 październik 1964. FH 06.
- Lercaro, Giacomo i Saretta Marotta. *Per la forza dello spirito: discorsi conciliari*. Nuova ed. Bologna: EDB, 2014.
- Martínez Saavedra, Luis i Pierre Sauvage. *Le Pacte des catacombes. Une Église pauvre pour les pauvres*. Namur-Paris: Lessius, 2019.
- McGrath, Marcos. „La pauvreté dans l’Église et dans le monde moderne. I - Introduction”, listopad 1964. FH 09.
- Mercier, Georges. „Au seuil de la Troisième Session”. Setembre 1964. FH 06.
- Pelletier, Denis. „Un marginalité engagée. Le groupe «Jésus, l’Église et les Pauvres»”. W : *Les commissions conciliaires à Vatican II*, 63–89. Instrumenta Theologica 18. Leuven: Bibliothek van de Faculteit Godgeleerdheid, 1996.
- Pietrzak, Andrzej. „Grupa «Jezus — Kościół — Ubodzy» podczas drugiej sesji Soboru Watykańskiego II w świetle raportów z prac w Kolegium Belgijskim w Rzymie”. *Roczniki Teologiczne* 70, nr 4 (2023): 79–95. <https://doi.org/10.18290/rt2023.26>.
- Pietrzak, Andrzej. „Grupa Jezus – Kościół – ubodzy podczas pierwszej sesji Soboru Watykańskiego II w świetle zasobów archiwalnych biskupa Charles-Marie Himmera.” *Roczniki Teologiczne* 69, z. 9 (2022): 87–102. <https://doi.org/10.18290/rt22699.5>.
- Pietrzak, Andrzej. „Pakt z katakumb św. Domitilli”. *Communio* 35, nr 3–4 (2015): 63–73.
- Planellas Barnosell, Joan. *La Iglesia de los pobres en el Concilio Vaticano II*. Biblioteca Herder. Herder, 2014.
- „Première liste des Pères conciliaires ayant déjà signé, en date du 26/10/64, les motions pour la simplicité et la pauvreté évangélique et pour l’évangélisation des pauvres. (Sub Secreto)”, 1964. FH 06.
- Réunion générale du 13 Novembre. „Réunion générale du 13 Novembre 1964 au Collège Belge. (Compte-rendu) sous la présidence du Cardinal Grelier”, 13 listopad 1964. FH 06.
- „Réunion générale du 13 Novembre 1964 au Collège Belge. (Compte-rendu) sous la présidence du Cardinal Grelier”, 13 listopad 1964. FH 06.
- „Riflessioni di teologi e vescovi”, b.d. FH 09.
- „Signataires”, 1954. FH 06.
- „Signataires de la lettre au Saint Père”, 1964. FH 06.
- „Signataires des deux documents”, 1964. FH06.

Simplicitas et paupertas. „Simplicitas et paupertas evangelica”, 1964. FH 06.

„Très Saint-Père”, październik 1964. FH 06.

Ut in nostro ministerio. „Ut in nostro ministerio primus locus pauperum evangelizationi tribuatur”, 1964. FH 06.

Wright, Joannes. „La pauvreté dans l'Église et dans le monde moderne. III - Pars Practica”, listopad 1964. FH 09.

BISKUPI RZECZNIKAMI UBOGICH I EWANGELICZNEGO UBÓSTWA:
GRUPA JEZUS – KOŚCIÓŁ – UBODZY
NA TRZECIEJ SESJI SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

Streszczenie

Artykuł, oparty na niepublikowanych materiałach archiwalnych z Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Louvain-la-Neuve w Belgii, analizuje działalność grupy Jezus – Kościół – ubodzy podczas trzeciej sesji Soboru Watykańskiego II. Autor skupia się na trzech zagadnieniach: 1. Analizuje symboliczny gest Pawła VI, który podarował swoją tiarę papieską ubogim i potrzebującym. Omawia wydarzenie, jego kontekst – zwłaszcza encyklikę *Ecclesiam suam* – oraz konsekwencje dla grupy, zwłaszcza wzmocnienie potrzeby decyzji praktycznych. 2. Analizuje dwie petycje do Papieża dotyczące ubóstwa i prostoty życia Kościoła oraz ewangelizacji ubogich. 3. Omawia współpracę Jezus – Kościół – ubodzy z kardynałem Giacomo Lercaro w trakcie przygotowania raportu na temat ubóstwa, sporządzonego na prośbę Pawła VI, a zwłaszcza trzyczęściowe studium biskupa Marcosa McGratha, ojca Yves Congara i biskupa Joannesa Wrighta.

Słowa kluczowe: Sobór Watykański II; Kościół ubogi i ubogich; teologia ubóstwa; świadectwo; grupa Jezus – Kościół – ubodzy